

Vyjádření školitele k disertační práci Mgr. Josefa Förstera, *Václav (Remedius) Prutký OFM: Itinerarium missionum apostolicarum (úvodní studie, edice a překlad s komentářem části I. dílu)*. Praha 2007, 449 s. + 20 s. příloh

Kolega Josef Förster si jako svou disertační práci zvolil zdánlivě lehký, ve skutečnosti však velice obtížný a náročný úkol: vydat, přeložit, komentovat a v úvodní studii se pokusit vystihnout charakter a význam pozoruhodného díla novolatinské cestopisné literatury bohemikální provenience, *Itineraria* františkánského misionáře Václava (Remedia) Prutkého, přesněji řečeno: té části I. dílu *De Aegypto, Arabia, Palaestina et Galilaea*, která pojednává o Egyptě, zaujímajíc 160 stran rukopisu. Úkol obtížný z mnoha důvodů: jeho úspěšné zvládnutí předpokládá v první řadě znalost novolatinské paleografie, spolehlivé porozumění latinskému jazyku a stylu autora tohoto cestopisu a rovněž znalost života a díla autora *Itineraria* misionáře Remedia Prutkého (1713-1770), vedle toho obeznámenost s posláním a funkcí františkánských misií v raném novověku, zvl. pak misií v severní Africe a v Malé Asii, dobrou orientaci v dějinách Egypta i v jeho politické, náboženské a kulturní situaci v době Prutkého tamního působení Remedia Prutkého, tj. raném novověku, konečně postižení cestopisu v raném novověku jako literárního žánru obecně a konkrétních specifíků cestopisu františkánského misionáře. Sledoval jsem postup práce p. Förstera téměř od jejích počátků a vím, jak velikou cestu autor předkládané práce ušel při postupném poznávání, porozumění a výkladu Prutkého cestopisu, které jsou výsledkem cíleného mezioborového přístupu zkoumání. Podnikl svědomitý heuristický průzkum historických pramenů v zahraničních knihovnách i archivech, seznámil se s nezbytnou starší i recentní odbornou literaturou (především zahraniční) k tématům, jichž se Prutkého text dotýká. Podnikl několik studijních cest do Egypta, Izraele a Palestiny, aby díky autopsii lépe porozuměl skutečnostem ve studovaném díle popisovaným, problémy edice a překladu konzultoval s odborníky různých oborů. Dílčí výsledky svého bádání o tomto tématu prezentoval s úspěchem na několika mezinárodních konferencích, v následných konferenčních sbornících a v Listech filologických.

Dle mého zdání se zhostil svého mnohostranného úkolu s úspěchem. Není sice první, kdo se tímto dílem zabýval: o Prutkého cestopis se zajímali již egyptologové, historici křesťanství i islámu v severní Africe, kulturní historici, etnologové; nikdo z nich se však nepokusil posoudit celé dílo nebo některou jeho část souhrnně, komplexně, nikoliv jen z omezeného hlediska své vědní disciplíny. O mnohostranný pohled na Prutkého cestopis se pokusil až kol. Förster, i když i on si jako cíl disertace stanovil vydání, překlad, komentář a

analýzu pouze jedné části díla, a sice jedenatřiceti kapitol pojednávajících o Egyptě. Toto teritoriální a věcné vymezení úkolu bylo dle mého soudu uvážlivé i logické: uvážlivé vzhledem k rozsahu Prutkého textu, a tedy připravované disertační práce, a časové i obsahové náročnosti jeho zpracování; logické proto, že jde o víceméně tematicky uzavřený celek, jež je možno zpracovat a uveřejnit jako autonomní část celého díla.

V úvodní studii zpracovatel prokázal dobrou orientaci ve výše zmíněných tématech (osvětlení problémů týkajících se egyptologie, dějin islámu a křesťanských církví v Egyptě však musí posoudit odborníci, nikoliv laik, jakým jsem v těchto otázkách já), jakož i znalost metod historických a filologických disciplín potřebnou k porozumění a interpretaci Prutkého textu – latinské filologie, literární vědy, kulturní historie, církevních dějin, historické a kulturní antropologie. Nejprve shrnuje evangelizační cíle františkánských misí v různých světových teritoriích a vystihuje jejich specifické poslání v Egyptě, dané dominantním postavením islámu v osmanské říši a existencí koptské církve na tomto území (zdůrazňuje odlišnost františkánských misí v Egyptě od zámořských misí katolických řádů, zvl. jezuitů, v jiných částech světa s odlišnou náboženskou a kulturní situací); poté se věnuje nástinu kariéry a působení misionáře Václava (Remedia) Prutkého; v závěrečné kapitole své studie předcházející edici a překladu části *Itineraria* Förster analyzuje I. díl cestopisu z hlediska literárněvědného a literárněhistorického: doktorand si předsevzal napravit deficit literární historie spočívající v nedocenění žánru cestopisu a, jak sám říká, „dát jednou provždy žánru cestopisu pevné a rovnocenné místo v rámci česko-latinské literatury 17. a 18. stol. a její žánrové skladby...“. O důležitosti a kvalitách tohoto žánru se mu, myslím, daří čtenáře úspěšně přesvědčit, jednak díky znalosti moderních studií zahraničních i domácích badatelů (literárních vědců či kulturních historiků), kteří se teorii či konkrétním dílům apodematické literatury raného novověku věnují, jednak díky vlastnímu literárněvědnému a jazykovému rozboru Prutkého textu (typologické vymezení a charakteristika *Itineraria*, jeho zařazení do rámce tehdejší „*ars apodemica*“, kompoziční a stylistické postupy, použití a funkce dobových uměleckých prostředků, otázka autorského subjektu, apod.). Vedle otázek genologických si autor v této kapitole všimá i problémů postoje křesťanských misionářů v Egyptě k islámu a orientální kultuře, přístupu českého františkána k poznávání starověkých památek - zde studie prokazuje obeznámenost autora s metodami kulturní historie a historické antropologie. Školení latinské filologie p. Förster uplatňuje v závěrečných poznámkách o jazyce a stylu cestopisu Remedia Prutkého, v nichž se snaží vystihnout podstatné rysy a specifické prvky latinského jazyka užívaného Prutkým - upozorňuje především na mnohdy komplikovanou syntax, jejíž důsledkem je občasná nejasnost a obtížná srozumitelnost textu, a na specifické

jazykové prostředky užití Prutkým. Doufám, že budoucí srovnávací studie jazyka a stylu Prutkého a dalších prozaiků té doby ukážou, nakolik jsou jazykové prvky příznačné pro Prutkého latinu znakem individuálního užívání latinského jazyka a nakolik společné např. řeholníkům školeným na latinských gymnáziích v Čechách a poté v řádových učilištích Itálii jako Prutký; již nyní se mi jeví nepochybné, že lexikální zásobu většinou přejímal z humanistické literatury, případně odborné termíny ze speciální literatury teologické, cestopisné ad.

Edice vybrané části Prutkého *Itineraria* vyhovuje současným požadavkům na vydávání novolatinských textů: na základě znalosti soudobé ediční praxe i teorie editor přijal zásady transkripce Prutkého textu vhodné pro tento typ historického pramene - ty osvětluje ve standardní ediční poznámce a ve vydávaném textu důsledně dodržuje. Jím přijaté zásady jsou mi blízké, proto mi nečiní problém je téměř beze zbytku akceptovat. Snad jedině v úpravě interpunkce originálu nejsem s editorem ve všem zajedno. Edici je doplněna užitečnými rejstříky a soupisem použitých zkratk.

Překladem originálu, který je nadstandardní službou uživateli jeho edice, se kol. Förster snaží usnadnit čtenáři pochopení obtížného textu R. Prutkého. Překlad chce být „porozumivý, který zprostředkuje smysl jazykově (zvláště syntakticky) velmi komplikované předlohy“. Mohu-li soudit z několika dílčích sond, které jsem udělal, většinou se překladateli daří dobře vystihnout věcný obsah i styl originálu (včetně místy se vyskytující jazykové syrovosti či topornosti předlohy); musím však též říci, že se na některých místech s překladatelovou interpretací neztotožňuji - zdá se mi, že se někde příliš drží „klasických“ výkladů slov a frazeologismů a nereflektuje posuny významů v lexiku či odlišnosti idiomatického vyjadřování novolatinských autorů, některá slovní spojení či věty naopak interpretuje příliš volně bez opory v relevantních jazykových pomůckách.

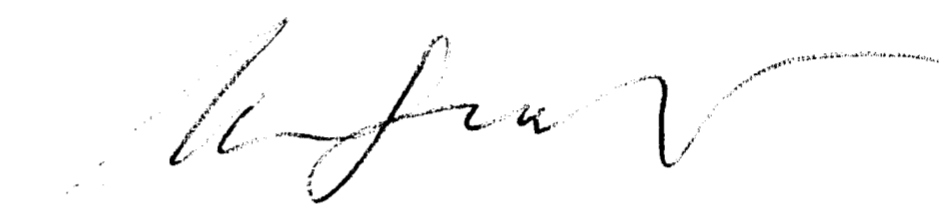
K překladu je v poznámkovém aparátu připojen věcný komentář. V něm se autor práce pokusil určit citáty a odkazy na citovaná díla, českému čtenáři přibližuje cizí termíny, zvl. arabského a tureckého původu (případně vysvětluje jejich různé jazykové podoby), reálie a méně známé osoby uvedené v *Itinerariu*. Komentář byl nepochybně sepsán na základě svědomitého studia odborné literatury, případně díky osobním konzultacím s orientalisty.

Závěr

Studií i edicí kol. Förster ukázal jednak význam *Itineraria Remedia* Prutkého pro duchovní, kulturní a literární dějiny českých zemí, ale i pro dějiny poznávání Afriky a Malé Asie evropskými cestovateli, jednak neopomenutelné postavení *Remedia* Prutkého mezi

světovými cestovateli té doby. Díky Försterově práci by měl být mj. přehodnocen význam a postavení cestopisu v novolatinské literatuře českých zemí, na jehož nedocnění jsem se podílel ve svých přehledech novolatinské literatury i já. V předkládané disertační práci však Josef Förster ukázal především to, že ovládá „řemeslo“ vědecké práce a že je schopen na základě studia historických pramenů i relevantní odborné literatury dojít k samostatným a přijatelným vědeckým závěrům. Z těchto důvodů jsem přesvědčen, že Försterova disertace plně vyhovuje nárokům na vědeckou práci, a doporučuji ji k obhajobě; rovněž doufám, že práce brzy vyjde tiskem.

V Praze dne 14. srpna 2007

PhDr. Martin Svatoš, CSc.

Kabinet pro klasická studia

Filozofického ústavu AV ČR